

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2169/2022, ECLI:CZ:NS:2023:27.CDO.2169.2022.1

Číslo: 15/2024

Právní věta:

Smyslem a účelem právní úpravy § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř. rozšiřující překážku věci zahájené není zamezit některému z vytěsněných vlastníků v podání (pozdější) žaloby, nýbrž pouze vyloučit existenci různých rozhodnutí ve věci samé majících rozšířený účinek závaznosti. Smysl a účel právní úpravy § 390 z. o. k. ve spojení s § 83 odst. 2 písm. c) a § 159a odst. 2 o. s. ř. vyžaduje, aby o všech žalobách podaných jednotlivými vytěsněnými vlastníky (o všech věcech) probíhalo (ze zákona) jediné společné řízení ústící v jedno konečné rozhodnutí o věci samé.

Je úkolem soudu, aby v průběhu řízení až do vydání rozhodnutí o věci samé zkoumal okruh osob, jež podaly proti hlavnímu akcionáři žalobu o dorovnání, a aby tyto osoby (každou z nich) bez dalšího považoval za žalobce. Každý ze žalobců může ve společném řízení plně uplatnit svá procesní práva, včetně práva navrhnout důkazy a vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny, jakož i práva na projednání věci samé při jednání. Ve vztahu ke každému ze žalobců pak nastávají účinky koncentrace řízení ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř. až skončením prvního jednání, které bylo nařízeno a konalo se poté, co s ním soud začal jako se žalobcem jednat. O tom musí být žalobce poučen v předvolání k tomuto jednání.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.03.2023

Spisová značka: 27 Cdo 2169/2022

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Akciová společnost, Squeeze-out, Účastníci řízení

Předpisy: § 159a odst. 1 o. s. ř.

§ 390 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce f) změnil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. 8 Cmo 79/2022, tak, že se mění usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 3. 2022, sp. zn.

28 Cm 205/2020, tak, že se řízení ve vztahu mezi žalobcem f) a žalovanou nezastavuje.

I. Dosavadní průběh řízení

1. V projednávané věci se žalobci na žalované jako hlavní akcionáře domáhají práva na dorovnání v souvislosti s tím, že valná hromada společnosti Severomoravské vodovody a kanalizace O. a. s., se sídlem v O., (dále též jen „společnost“), rozhodla dne 23. 7. 2019 o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů na hlavní akcionářku.

2. Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 3. 3. 2022, č. j. 28 Cm 205/2020-325, zastavil řízení ve vztahu mezi žalobcem f) a žalovanou (výrok I.), rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.) a o vrácení soudního poplatku (výrok III.).

3. Soud prvního stupně uvedl, že řízení bylo zahájeno žalobou žalobkyně a) C.T.C. holding, a. s., se sídlem v Jablonci nad Nisou, Pod Vodárnou 82/15, PSČ 466 05, identifikační číslo osoby 25604031, doručenou soudu dne 8. 7. 2020 [žalobkyně a) vzala žalobu zpět podáním ze dne 16. 2. 2022, soud ve vztahu k ní řízení zastavil usnesením ze dne 22. 2. 2022, č. j. 28 Cm 205/2020-292, které nabylo právní moci dne 12. 3. 2022]. Po zahájení řízení podali dále společnou žalobu žalobci b), c) a d), doručenou soudu dne 16. 9. 2020, a dne 28. 12. 2020 byla doručena soudu žaloba žalobce e). Soud v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu přijatou k výkladu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 považoval tyto další „návrhy“ za „přistoupení k ‚prvnímu‘ řízení“. První jednání ve věci proběhlo dne 9. 12. 2021, přičemž soud „účastníky poučil v souladu s § 118b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen ‚o. s. ř.‘), o koncentraci řízení“.

4. Žaloba žalobce f) byla soudu doručena dne 13. 1. 2022 a následně byla doplněna podáním doručeným soudu dne 28. 2. 2022. Vzhledem k tomu, že se tak stalo až po prvním jednání ve věci a zásady sporného řízení již byly „aktivovány“, tedy „řízení o dříve podaných žalobách dospělo do té fáze, že již proběhlo dokazování a řízení bylo zkoncentrováno, nelze tuto nově podanou žalobu považovat za přistoupení do probíhajícího řízení“. Soud tak aplikoval ustanovení § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř. a pro překážku věci zahájené řízení o žalobě žalobce f) zastavil.

5. Protože řízení o přiznání práva na dorovnání je od 1. 1. 2014 řízením sporným, bylo by podle soudu nutné s (novým) žalobcem f) „bez ohledu na dosavadní stav řízení“ věc znovu projednat, aby bylo zachováno ústavně garantované právo přistoupivšího účastníka „na přítomnost při projednání věci a možnost vyjádřit se k prováděným důkazům“. To by však mohlo kolidovat s právem původních žalobců i žalované na projednání věci bez zbytečných průtahů. Soud se neztotožnil ani s názorem žalobce f), že by měl vyčkat uplynutí tříleté promlčecí lhůty k uplatnění práva na dorovnání u soudu a teprve poté věc projednat. I v takovém případě by bylo porušeno právo původních účastníků na projednání věci bez zbytečných průtahů a soudkyně by se též vystavila riziku kárného postihu pro nečinnost v řízení.

6. Soud měl za to, že ochrana práv žalobce f) je dostatečně garantována právní úpravou § 390 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném do 31. 12. 2020 (dále též jen „z. o. k.“), jež ukládá povinnost hlavnímu akcionáři dorovnat přiměřené protiplnění všem vlastníkům účastnických cenných papírů.

7. Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalobce f) v záhlaví označeným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

8. Odvolací soud, ztotožňuje se s odůvodněním soudu prvního stupně, uvedl, že problémem účinné právní úpravy je chybějící lhůta k uplatnění práva na dorovnání u soudu. Neměl však za to, že „by

časové omezení podávání dalších žalob bylo dáno délkou promlčecí lhůty“. Závěr soudu prvního stupně, podle něhož „časovou hranicí pro přistoupení dalších žalobců k řízení je okamžik koncentrace ‚prvního‘ zahájeného řízení, má proto odvolací soud za závěr zohledňující práva všech zúčastněných osob“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce f) dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř., maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, zda může nový žalobce přistoupit do řízení o přiznání práva na dorovnání i poté, kdy již proběhlo ve věci první jednání a došlo ke koncentraci řízení, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury dovolacího soudu.

10. Dovolatel, odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. [29 Cdo 4712/2007](#), uveřejněné pod číslem 104/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ze dne 15. 9. 2010, sp. zn. [29 Cdo 4918/2009](#), a ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. [29 Cdo 3856/2010](#), a též na nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. [IV. ÚS 1106/08](#), uvádí, že o všech žalobách na přiznání práva na dorovnání má být rozhodováno ve společném řízení a právo do něj přistupovat náleží menšinovým akcionářům „až do okamžiku, kdy je věc pravomocně skončena“. Dosavadní postup se podle dovolatele prosadí i „po obměně právní úpravy v roce 2014“.

11. Dovolatel má za to, že výklad, který „nepřipouští přistoupení jiných účastníků po skončení prvního jednání, omezuje ... možnost ... potenciálních žalobců být před soudem slyšeni a předkládat důkazy“. Upřednostňuje tak „rychlejší“ žalobce před „pomalejšími“. Dále tento výklad omezuje „zákonem stanovenou promlčecí lhůtu k podání návrhu“.

12. Uvádí-li soud prvního stupně, že ochrana práv žalobců je dostatečně zajištěna úpravou § 390 odst. 3 z. o. k., neboť na přiznaném právu na dorovnání se budou účastnit všichni vlastníci účastnických cenných papírů, upozorňuje dovolatel, že aby mohlo být toto ustanovení aplikováno, „musí k přiznání nějakého protiplnění dojít“. Pokud např. původní žalobci vezmou své žaloby zpět, „mohla by uplynout ostatním potenciálním žalobcům promlčecí lhůta“.

13. Dovolatel souhlasí s tím, že řízení „nemá být zbytečně protahováno“ a soud i účastníci mají být ve věci aktivní. Tento princip však nelze „nadřadit nad spravedlivé a řádné projednání věci“ menšinových akcionářů, jež by měli být chráněni jako „slabší strana“.

14. Dovolatel uzavírá, že soudy porušily jeho právo na spravedlivý proces a omezily „právo dovolatele v rámci běžícího ... nerozhodnutého sporu, který se ho týká, navrhopat důkazy, vyjadřovat se k provedeným důkazům, podávat a označit důkazy a účastnit se řízení“.

15. Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu, jakož i soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na zodpovězení dovolatelem otevřené a dovolacím soudem v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 dosud nevyřešené otázky procesního práva.

IV.

Důvodnost dovolání

17. S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci (valná hromada společnosti rozhodla o nuceném přechodu účastnických cenných papírů dne 23. 7. 2019) je pro její posouzení rozhodný zákon o obchodních korporacích ve znění účinném do 31. 12. 2020 [srovnej čl. II bod 12. zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony].

18. Podle § 390 z. o. k. vlastníci účastnických cenných papírů se mohou od splatnosti protiplnění domáhat po hlavním akcionáři práva na dorovnání, není-li poskytnuté protiplnění přiměřené hodnotě účastnických cenných papírů ke dni přechodu vlastnického práva na hlavního akcionáře; toto právo zaniká, není-li žádným vlastníkem účastnických cenných papírů uplatněno u hlavního akcionáře do 3 měsíců ode dne zveřejnění zápisu usnesení valné hromady podle § 384 v obchodním rejstříku (odstavec první). Hlavní akcionář oznámí bez zbytečného odkladu den uplatnění práva podle odstavce 1 způsobem stanoveným pro svolání valné hromady. Promlčecí doba běží ode dne, kdy hlavní akcionář splní oznamovací povinnost (odstavec druhý). Soudní rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, je pro hlavního akcionáře závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů. Vlastníci účastnických cenných papírů, kteří se dovolali práva na dorovnání, mají právo na náhradu v řízení účelně vynaložených výdajů; není-li povinen tuto náhradu poskytnout hlavní akcionář, poskytne se z prostředků uložených v úschově podle odstavce 4 (odstavec třetí).

19. Podle § 83 o. s. ř. zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení (odstavec první). Zahájení řízení ve věcech náhrady škody nebo dorovnání výše protiplnění podle zákona o nabídkách převzetí anebo ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů brání též tomu, aby proti témuž žalovanému probíhalo u soudu další řízení o žalobách jiných žalobců požadujících z téhož jednání nebo stavu stejné nároky [odstavec druhý písm. c)].

20. Podle § 159a odst. 2 o. s. ř. výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto ve věcech uvedených v § 83 odst. 2, je závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu. Zvláštní právní předpisy stanoví, v kterých dalších případech a v jakém rozsahu je výrok pravomocného rozsudku závazný pro jiné osoby než účastníky řízení.

21. Řízení o přezkoumání přiměřenosti protiplnění za nucený výkup účastnických cenných papírů podle § 183i a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obch. zák.“), bylo „sporem“ mezi vlastníkem cenných papírů (akcií), hlavním akcionářem a akciovou společností. Šlo o „spor“ týkající se vnitřních poměrů obchodní společnosti, vymezený (od 1. 4. 2008 výslovně) v § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013, tedy o řízení vypočtené v § 200e o. s. ř., v němž se účastenství řídilo ustanovením § 94 odst. 1 o. s. ř. S ohledem na výslovné znění § 183k odst. 3 obch. zák. zákonodárce zjevně vycházel z toho, že společnost byla účastníkem tohoto řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2551/2016](#)).

22. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu přijaté k výkladu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 platilo, že:

1) Podal-li vlastník účastnických cenných papírů návrh na určení přiměřené výše protiplnění či návrh na zaplacení protiplnění v požadované výši nebo doplacení poskytnutého protiplnění do požadované výše poté, co již bylo zahájeno řízení o přezkoumání výše téhož protiplnění návrhem jiného vlastníka (ale dříve, než bylo pravomocně skončeno), bylo nutno tento další návrh považovat za přistoupení k prvnímu řízení.

2) Nezbytnou podmínkou pro to, aby další návrh bylo možné považovat za přistoupení k řízení (zahájenému dřívějším návrhem), bylo, že další navrhovatelé podali návrh (přistoupili do již zahájeného řízení) ve lhůtě stanovené § 183k odst. 1 věty za středníkem obch. zák.

3) Tento závěr platil i poté, kdy s účinností od 1. 4. 2008 došlo ke změně § 83 odst. 2 písm. d) o. s. ř. Citované ustanovení bránilo tomu, aby u soudu probíhalo jiné (další) řízení o přezkoumání přiměřenosti téhož protiplnění. Byly-li však včas podané (další) návrhy považovány za přistoupení k již zahájenému řízení, žádné další řízení [ve smyslu § 83 odst. 2 písm. d) o. s. ř.] neprobíhalo.

4) Opačný závěr, podle něhož podání dalších včasných návrhů bránila překážka věci zahájené, by ve svém důsledku zbavil ty vlastníky účastnických cenných papírů, kteří podali návrh podle § 183k obch. zák. sice v zákonné lhůtě, ale poté, kdy bylo řízení o přezkoumání přiměřenosti téhož protiplnění již zahájeno k návrhu jiného vlastníka, práva na soudní ochranu zaručeného článkem 36 Listiny základních práv a svobod, neboť by jim odepřel možnost účastnit se řízení, v němž je rozhodováno (také) o jejich právech, a to i tehdy, když (v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*) své právo řádně a včas uplatnili. Pouze tehdy, stanou-li se účastníky řízení zahájeného prvním návrhem, mohou plně uplatnit svá procesní práva, včetně práva navrhopat důkazy a vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny (§ 123 o. s. ř.).

Srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. [29 Cdo 3856/2010](#), a judikaturu v něm citovanou.

23. S účinností zákona o obchodních korporacích a novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, došlo ke změně povahy řízení o přezkoumání přiměřenosti protiplnění, resp. – jak je označuje zákon o obchodních korporacích – řízení o dorovnání (srov. § 390 z. o. k.). Jakkoliv i nadále jde o řízení ve sporech mezi obchodními korporacemi, jejich společníky nebo členy, jakož i mezi společníky nebo členy navzájem, vyplývají-li z účasti na obchodní korporaci [nově upravené v § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.], s ohledem na zrušení ustanovení § 200e o. s. ř. již jde o řízení sporné, jehož účastníky jsou žalobce (vytěsněný vlastník účastnického cenného papíru) a žalovaný (hlavní akcionář); akciová společnost se již řízení o dorovnání (zpravidla) neúčastní. Tomu odpovídá i § 390 odst. 3 z. o. k., jenž rozšiřuje závaznost rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů (kteří se řízení o dorovnání neúčastnili) toliko pro hlavního akcionáře, a nikoliv i pro společnost, jak to činil § 183k odst. 3 obch. zák. (srov. již shora citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2551/2016](#)).

24. Účastníky sporného řízení o dorovnání jsou žalobce a žalovaný (§ 90 o. s. ř.). Aktivně věcně legitimován k podání žaloby o přiznání práva na dorovnání je každý (bývalý) vlastník účastnických cenných papírů, jehož vlastnické právo přešlo v důsledku rozhodnutí valné hromady na hlavního akcionáře (vytěsněný vlastník), uplatnil-li (tento nebo jakýkoli jiný stejně „postižený“ vytěsněný vlastník) právo na dorovnání u hlavního akcionáře v prekluzivní lhůtě uvedené v § 390 odst. 1 části věty za středníkem z. o. k. Právo vytěsněného vlastníka podat žalobu (domáhat se u soudu práva na dorovnání) není omezeno stejným právem dalších vytěsněných vlastníků, jde tudíž o samostatně uplatnitelné právo. Pasivně věcně legitimován je hlavní akcionář.

25. Zákon nestanoví žádnou prekluzivní lhůtu k podání žaloby [žalobce je časově limitován pouze obecnou promlčecí lhůtou běžící ode dne, kdy hlavní akcionář (způsobem stanoveným pro svolání valné hromady) oznámí ostatním (bývalým) vlastníkům účastnických cenných papírů den, v němž u něj první z nich uplatnil právo na dorovnání (§ 390 odst. 2 z. o. k.)].

26. Řízení o dorovnání je zahájeno dnem, kdy soudu dojde žaloba (§ 82 odst. 1 o. s. ř.). Obecně platí, že každou samostatně podanou žalobou se zahajuje samostatné soudní řízení. V případě řízení o dorovnání však zákon brání tomu, aby proti hlavnímu akcionáři probíhalo u soudu (či dokonce u různých soudů) více samostatných řízení, jež by mohla skončit vydáním různých (vzájemně si odporujících) rozsudků (ve smyslu § 159a odst. 2 o. s. ř.) závazných nejen pro účastníky řízení, ale i pro další vytěsněné vlastníky, kteří se těchto řízení neúčastnili. Smyslem a účelem právní úpravy § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř. rozšiřující překážku věci zahájené tudíž není zamezit některému z vytěsněných vlastníků v podání (pozdější) žaloby, nýbrž pouze vyloučit existenci různých rozhodnutí ve věci samé majících rozšířený účinek závaznosti.

27. Shora řečené vede k závěru, podle něhož smysl a účel právní úpravy § 390 z. o. k. ve spojení s § 83 odst. 2 písm. c) a § 159a odst. 2 o. s. ř. vyžaduje, aby o všech žalobách podaných jednotlivými vytěsněnými vlastníky (o všech věcech) probíhalo (ze zákona) jediné společné řízení ústící v jedno konečné rozhodnutí o věci samé.

28. Je proto úkolem soudu, aby v průběhu řízení až do vydání rozhodnutí o věci samé zkoumal okruh osob, jež podaly proti hlavnímu akcionáři žalobu o dorovnání, a aby tyto osoby (každou z nich) bez dalšího považoval za žalobce. Každý ze žalobců může ve společném řízení plně uplatnit svá procesní práva, včetně práva navrhnout důkazy a vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny, jakož i práva na projednání věci samé při jednání. Ve vztahu ke každému ze žalobců pak nastávají účinky koncentrace řízení ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř. (při splnění všech podmínek vyžadovaných zákonem - k tomu srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. [31 Cdo 4616/2010](#), uveřejněný pod číslem 98/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) až skončením prvního jednání, které bylo nařízeno a konalo se poté, co s ním soud začal jako se žalobcem jednat. O tom musí být žalobce poučen v předvolání k tomuto jednání (srov. obdobně § 118b odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

29. Promítnuto do poměrů projednávané věci, dospěl-li odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) k závěru, podle něhož je na místě řízení o žalobě dovolatele na přiznání práva na dorovnání zastavit podle § 104 odst. 1 ve spojení s § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř., neboť ve věci proběhlo již první jednání a řízení o původních žalobách je již zkoncentrováno, je jeho právní posouzení nesprávné.

30. Jelikož řešení dovoláním otevřené otázky, na které napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), usnesení odvolacího soudu podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. změnil.

31. O náhradě nákladů dovolacího řízení Nejvyšší soud nerozhodoval, když rozhodnutí Nejvyššího soudu není rozhodnutím, kterým se řízení končí, a řízení nebylo již dříve skončeno (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2002, sp. zn. [20 Cdo 970/2001](#), uveřejněné pod číslem 48/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).